

*Жукова Н.В.,**аспірант відділу регіональної політики,
Національний інститут стратегічних досліджень*

ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ МІСТ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Аноація. У статті визначено фактори, що впливають на забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави, досліджено їх сутність, зміст та ієрархію в процесі реалізації людиноцентричної концепції сталого розвитку. Досліджено роль соціальних, економічних, екологічних та інституційних факторів у забезпеченні сталого розвитку малих міст. На основі комплексного підходу розглянуто загрози, що негативно впливають на економічну безпеку малих міст. Досліджено пріоритети державної підтримки фінансування розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ), визначено їх зв'язок із дієвістю факторів забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави та реалізацією людиноцентричної концепції сталого розвитку.

Ключові слова: соціальні, економічні, екологічні, інституціональні фактори, людиноцентрична концепція сталого розвитку, малі міста, економічна безпека, загрози, об'єднані територіальні громади, інфраструктура, децентралізація.

Постановка проблеми. Розглядаючи фактор як першопричину, рушійну силу будь-якого процесу, що визначає його характер та спрямованість, впливає на формування закономірностей розвитку, у сучасній західній економічній літературі (у т. ч. в економікс) традиційно виокремлюють базові фактори виробництва: працю, підприємницькі здібності, капітал, землю, науку, інформацію, екологію. Поряд із цим у XXI ст. усе частіше виникають явища та процеси, які кардинально впливають на розвиток людської цивілізації, постійно проявляються на міжнародному, національному та місцевому рівнях, а тому потребують докладного дослідження факторів, що визначають їх розвиток. У XXI ст. всі розвинені країни світу визнали перехід до сталого розвитку пріоритетом на період до 2020 р. та на подальшу перспективу. Такі ж завдання поставила перед собою й Україна, прийнявши «Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [1]. Залучені до цього процесу й малі міста, тенденції та стратегічні пріоритети розвитку яких надзвичайно важливі для України, адже в них мешкає кожен п'ятий українець. Отже, дослідження факторів забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави є актуальною та практично спрямованою науковою проблемою, що й зумовлює написання цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики переходу до сталого розвитку на регіональному та місцевому рівнях традиційно перебуває у полі зору зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема, ці питання висвітлено в роботах Е. Бертона, М. Дженкса, З. Герасимчука, О. Хлобистова та ін. [2–5]. Під час переходу міст та регіонів до сталого розвитку традиційно виникають ризики, що ставить питання про дотримання економічної безпеки на місцевому та загальнодержавному рівнях. Такий ракурс досліджень представле-

ний у роботах О. Собкевич, О. Ковалю, Л. Шевченко, Н. Юрків та ін. [6–9]. Натомість у роботах О. Берданова, В. Вакуленко, О. Бойко-Бойчука та ін. [10; 11] наголошується, що забезпечення безпечного розвитку малого міста безпосередньо залежить від урахування факторів, які впливають на його сталий розвиток. Насамперед, йдеться про врахування соціального фактору, інтересів людини та гарантування безпеки людського розвитку. Слід погодитися, що соціальний фактор відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави, водночас існує й низка інших факторів, які впливають на цей процес, що потребує системного дослідження.

Мета статті полягає у визначенні та дослідженні факторів, що впливають на забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- виокремити та охарактеризувати загрози, що негативно впливають на економічну безпеку малих міст;
- визначити сутність, зміст та ієрархію факторів, що впливають на забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави;
- дослідити пріоритети державної підтримки фінансування розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) (у т. ч. малих міст) та визначити їх зв'язок із факторами забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави, реалізацією людиноцентричної концепції сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Малі міста відіграють важливу роль у розвитку країни. Так, переважну кількість міст у країнах ЄС (67% від загальної кількості міст), а також і в Україні (80,9% від загальної кількості міст) становлять малі міста. Відповідно до офіційних статистичних даних, у країнах ЄС у 2 504 малих містах мешкає близько 56% від загальної кількості населення, а у нашій державі у 352 малих містах – близько 22% населення [13; 14]. На прикладі системних проблем розвитку малих міст можна у концентрованому вигляді побачити не тільки проблеми їх розвитку, а й проблеми розвитку сільських та урбанізованих територій. Такий ракурс досліджень представлений і в аналітичних матеріалах провідних міжнародних організацій. Так, у доповіді Європейської мережі спостережень за просторовим плануванням *ESPON* [15] та в аналітичних матеріалах Європейського фонду регіонального розвитку *QUALIST* [16] акцентується увага на необхідності забезпечення безпеки розвитку малих міст, складовою частиною якої є створення сприятливого, конкурентоспроможного, екологічного середовища, що відповідає принципам сталого розвитку. Основними суб'єктами, що контролюють та впливають на цей процес, є громадяни (у т. ч. мешканці малих міст), місцеві громади. Активна позиція місцевих громад у країнах ЄС щодо переходу до сталого розвитку малих міст та забезпечення безпеки їх розвитку має стати прикладом для

України, що обрала шлях євроінтеграції. Місцеві громади країн ЄС традиційно зосереджують свою увагу на економічному, соціальному, екологічному та інституційному напрямках діяльності, визнаючи їх базовими складниками сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави.

В умовах України малі міста відіграють важливу роль в інтеграції міського і сільського простору, застосовуючи для цього наявний виробничий, транспортний, інфраструктурний та людський потенціал. Структурні трансформації національного господарства України, які відбуваються під впливом політичних, економічних, інституційних зовнішніх та внутрішніх чинників, сформували низку загроз для розвитку малих міст, які паралельно негативно діють на економічну безпеку держави у цілому. Серед таких загроз важлива роль належить демографічним та соціальним чинникам. Зокрема, загрози демографічного походження пов'язані із старінням населення, низьким рівнем народжуваності, відтоком працездатного населення віком від 18 до 40 років до великих та середніх міст, зростанням трудової міграції – внутрішньої та зовнішньої. Загрози соціального походження проявляються через збідніння населення, зростання диспропорційності розподілу доходів домогосподарств, збільшення стратифікації населення за доходами, збільшення прошарку малозабезпечених верств населення, соціальну та просторову сегрегацію.

Так, упродовж останніх 10 років у 18 малих містах Кіровоградської та Черкаської областей спостерігається процес депопуляції, що супроводжується старінням населення. У середньому для Кіровоградської та Черкаської областей населення старіше за 60 років становить 22,6%, а населення до 15 років – лише 15% [17; 18]. Така ситуація у майбутньому призведе до постаріння населення, дефіциту економічно активного населення, до зростання «навантаження» на пенсійний фонд. Станом на початок 2017 р. в Україні середній вік населення міст становить 41,2 роки [14]. Натомість середній вік міського населення Кіровоградської та Черкаської областей становить 42,0 та 42,1 років відповідно. Загальний рівень народжуваності в містах Кіровоградської та Черкаської областей (9,3% та 9,6%) нижчий за середній в Україні (11,1%), а рівень смертності – один із найвищих (у Кіровоградській області – 16,5%, у Черкаській області – 16,2%) порівняно із загальноукраїнським показником у 14,6% [14; 17; 18].

Негативні демографічні тенденції зумовлюють негативні соціальні наслідки для безпечного розвитку малих міст на перспективу. Зокрема, постаріння населення підвищує потребу в якісних послугах охорони здоров'я, збільшує навантаження на Пенсійний фонд. Зниження народжуваності призводить до скорочення кількості учнів середніх шкіл, що призведе до скорочення чисельності економічно активного населення. Стабілізація чисельності населення в малих містах стає однією з головних умов його сталого розвитку, адже демографічні дисбаланси формують загрози для відтворення трудових ресурсного потенціалу малих міст у майбутньому, що обмежує соціально-економічний розвиток як міста, так і країни у цілому.

Стан та дієздатність соціальної сфери (лікарень, шкіл, дитячих садочків, об'єктів соціальної інфраструктури, закладів культури та ін.) суттєво впливають на місцевий розвиток та економічну безпеку. Реалізація медичної та освітньої реформи, що триває в Україні, супроводжується оптимізацією закладів соціальної інфраструктури. На практиці це проявляється через закриття та укрупнення медичних закладів та загальноосвітніх навчальних закладів. За період 2015 – перше півріччя 2017 рр.

в Україні було закрито 183 малочисельні школи, через демографічний спад призупинили свою діяльність ще 118 шкіл, у сільській місцевості проведено реорганізацію 807 шкіл, у тому числі з пониженням ступеня освітнього закладу – 521 школа [19]. Такі зміни загострюють питання створення опорних шкіл у малих містах – районних центрах, що формує загрози відтоку населення, породжує ризики демографічної депопуляції та стагнації. Вирішувати питання щодо створення опорних шкіл, відповідно до цивілізованої європейської практики, слід з урахуванням вимог та економічних інтересів місцевих громад. Зазначимо, що врахування демографічних та соціальних факторів є обов'язковим для забезпечення сталого розвитку малого міста, невід'ємним складником його економічної безпеки.

На економічну безпеку малих міст негативно впливають незадовільні показники локальної доступності та транспортно-інфраструктурного забезпечення, відсутність на місцевому рівні розвинутої Інтернет-мережі, зв'язку, цифрових технологій та проблеми, пов'язані з розвитком сфери послуг, недосконале транспортне сполучення. Між тим для малих міст України транспортна інфраструктура є зв'язуючою ланкою у процесах виробництва, розподілу, обміну та споживання між сільськими та урбанізованими територіями. Транспорт сприяє організації економічного простору, забезпечує просторовий поділ праці і відтворювальні процеси. Незадовільний стан дорожнього покриття автомобільних доріг загального користування, нагальна потреба в ремонті та будівництві сільських доріг створюють загрозу економічній безпеці малих міст. Зокрема, за період 2011–2016 рр. обсяг перевезення пасажирів автомобільним транспортом на території Кіровоградської області зменшився у 1,8 рази. За аналогічний період унаслідок зношеності рухомого складу автомобільного транспорту в Черкаській області на 23,2% було скорочено кількість маршрутів між малими містами – районними центрами та селами [17; 18]. Для місцевого розвитку сучасна транспортна інфраструктура має високу соціально-економічну значущість, оскільки позитивно впливає на локальну доступність, мобільність місцевого населення, сприяє залученню інвестицій. Наявність ефективної транспортної логістики та локальної доступності на місцевому рівні – важлива передумова сталого розвитку малих міст та гарантія їх економічної безпеки.

Серед загроз екологічного походження, що впливають на економічну безпеку малих міст та країни у цілому – нераціональне поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ), низька ефективність використання енерго- і теплоресурсів, системні проблеми з водопостачанням та водовідведенням, проблема стічних вод та забезпечення населення чистою питною водою та ін.

Екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася впродовж тривалого періоду. Великі площі, зайняті під ТПВ, висока зношеність та недостатня потужність наявних водоочисних споруд комунальної сфери, забруднення водних ресурсів скидами стічних вод промислових підприємств та комунальних господарств призвели до загострення екологічних питань, у т. ч. на рівні малих міст. Ситуацію погіршують домінування енергоємних виробництв, низькі показники впровадження енергоефективних технологій та повільне освоєння відновлюваних джерел енергії у малих містах України. Зокрема, сектор житлової нерухомості малих міст споживає майже 35% первинної енергії в Україні, включаючи й житлово-комунальний сектор [20], що потребує заходів з енергоефективності.

Екологічні фактори розвитку малих міст напряму впливають на безпеку життєдіяльності людини. Слабкий розвиток сучасних методів переробки ТПВ, відсутність належним чином обладнаних полігонів із переробки ТПВ, відсутність централізованої системи контролю над утворенням, перевезенням, розміщенням та утилізацією ТПВ створюють загрозу «сміттєвих скандалів», зростання соціальної напруги на місцевому рівні. Так, у малих містах Кіровоградської області роздільне збирання, переробка та утилізація ТПВ, вилучення й утилізація біогазу на сміттєзвалищах областей не проводиться [21]. Лише у малому місті Світловодськ (станом на 01.01.2016) було накопичено 593 044 т ТПВ [22]. Ігнорування «сміттєвої проблеми» може призвести до соціальної дестабілізації, негативно вплинути на економічну безпеку малого міста, регіону.

Серед нагальних екологічних питань, тісно пов'язаних з економічною безпекою, – доступ людини до чистої питної води. Проблема забруднення водних об'єктів стічними водами залишається однією з найактуальніших для малих міст Черкаської та Кіровоградської областей. У Кіровоградській області після проведення інвентаризації у 2015 р. з 2 432 гідротехнічних споруд на 2 442 водних об'єктах 2 222 гідротехнічних споруди було визнано безхазяйними та фізично зношеними [22]. Фізична та моральна зношеність обладнання, несвоєчасне проведення поточних та капітальних ремонтів залишаються причинами незадовільної роботи очисних споруд (або ж їх повної відсутності) у малих містах Городище, Жашків, Корсунь-Шевченківський та Шпола Черкаської області [23]. Недостатня якість очищення стічних вод спостерігається майже на всіх каналізаційних очисних системах малих міст України, що формує загрози для сталого розвитку малих міст, загрожує їх економічній безпеці.

На розвиток малих міст украї негативно впливають загрози економічного походження – незадовільні показники розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу, низька інвестиційна активність суб'єктів господарювання, зниження показників самозайнятості населення, скорочення кількості робочих місць та ін., що автоматично призводить до зростання безробіття, негативно впливає на зайнятість, зменшує доходи та соціальні показники розвитку. Так, показник безробіття серед мешканців малих міст Черкаської та Кіровоградської областей за 2015–2016 рр. становив 42,9% та 41,3% від економічно активного населення відповідно (за 2014–2015 рр. цей показник становив 40,2% та 31,9% відповідно) [17; 18].

Серед причин зростання безробіття у малих містах називають скорочення кількості містоутворюючих підприємств (або ж їх недостатній економічний потенціал), моноструктурну спеціалізацію, недозавантаженість виробничих потужностей, відсутність переробних підприємств, що обмежує попит на роботу силу. На низькому рівні знаходиться розвиток ділової активності мешканців малих міст, уповільнено створюються підприємства малого та середнього бізнесу. За збереження таких негативних тенденцій малі міста України можуть опинитися перед загрозою «вимирання», оскільки відсутність містоутворюючих підприємств та робочих місць зумовлює процеси внутрішньої міграції мешканців малих міст до обласних центрів, великих міст, які мають більше переваг для працевлаштування, комфортного та безпечного проживання людини, а також збільшує обсяги трудової міграції за кордон.

Ситуацію, що склалася, не слід уважати безнадійною. Ринкова модель гарантує вихід із будь-якої негативної еко-

номічної ситуації, якщо на державному та місцевому рівнях будуть створені сприятливі інституціональні умови для розвитку бізнесу, відродження місцевої економічної ініціативи. Йдеться про забезпечення справедливого та прозорого судочинства, боротьбу з корупцією та демонополізацію виробництва, про децентралізацію управління та розвиток місцевого самоврядування, самоврядність місцевих громад тощо. Поряд із цим, інституційне забезпечення стосується податкової, амортизаційної, конкурентної, митної, екологічної політики держави, дотримання прав та свобод людини. Політика сталого розвитку, що офіційно визнана стратегічним пріоритетом та до 2020 р. реалізується в країнах ЄС, а також і в Україні, комплексно враховує економічні, соціально-демографічні, екологічні, інституціональні фактори розвитку, спрямована на захист та реалізацію економічних інтересів, прав та свобод людини.

Концепція сталого розвитку спрямована на створення соціальної, екологічно ефективної та безпечної економіки на всіх рівнях національного господарства: на загальнонаціональному, регіональному, місцевому рівнях, а також на рівні малих міст. Сталій розвиток малих міст є основою для поліпшення добробуту та забезпечення гідного рівня життя людини, її всебічного розвитку, гарантування для людини рівних можливостей щодо отримання послуг сфери освіти та сфери охорони здоров'я, соціальних послуг. Такий підхід є людиноцентричним. Людиноцентрична концепція сталого розвитку формує етику ефективного господарювання, раціонального споживання й здорового способу життя. Однак її реалізація потребує врахування імперативу економічної безпеки, адже завжди виникають загрози та ризики у соціальній, економічній, інституціональній та екологічній сферах життєдіяльності, які мають бути попереджені та нівельовані.

Усі процеси у забезпеченні сталого розвитку будь-якої системи (у т. ч. малого міста) взаємопов'язані та взаємозумовлені, це ж стосується й економічної безпеки. Зокрема, проблеми у соціальній сфері нерозривно пов'язані із соціальними ризиками та економічними можливостями щодо їх вирішення, а економічне зростання потребує інституційної підтримки, є основою для забезпечення соціальної, демографічної, екологічної безпеки та стабільності. На основі комплексного підходу виокремлено фактори (*авторська розробка – Н. Жукова*), що забезпечують сталий розвиток малих міст у системі економічної безпеки держави, а саме: економічні, соціальні, екологічні та інституціональні фактори (рис. 1).

У процесі визначення факторів забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави мають бути враховані як ендогенні, так і екзогенні чинники впливу. Ендогенні чинники зумовлені роллю малого міста в системі регіонального виробництва, поділі праці, у формуванні та дотриманні історико-культурних та ментальних традицій регіону тощо. Екзогенні чинники впливу на сталий розвиток малих міст ураховують участь економіки малого міста у системі міжнародного поділу праці, у зовнішній торгівлі, активність залучення іноземних інвестицій, участь малого міста в інституційних процесах за межами країни (культурні обміни, залучення іноземних грантів, міжмуніципальне міждержавне співробітництво та ін.). Серед найважливіших ендогенних та екзогенних чинників, що впливають на стимулювання економічних, соціальних, екологічних та інституційних факторів переходу малих міст до сталого розвитку в системі економічної безпеки держави слід назвати процеси фінансування (за рахунок місце-

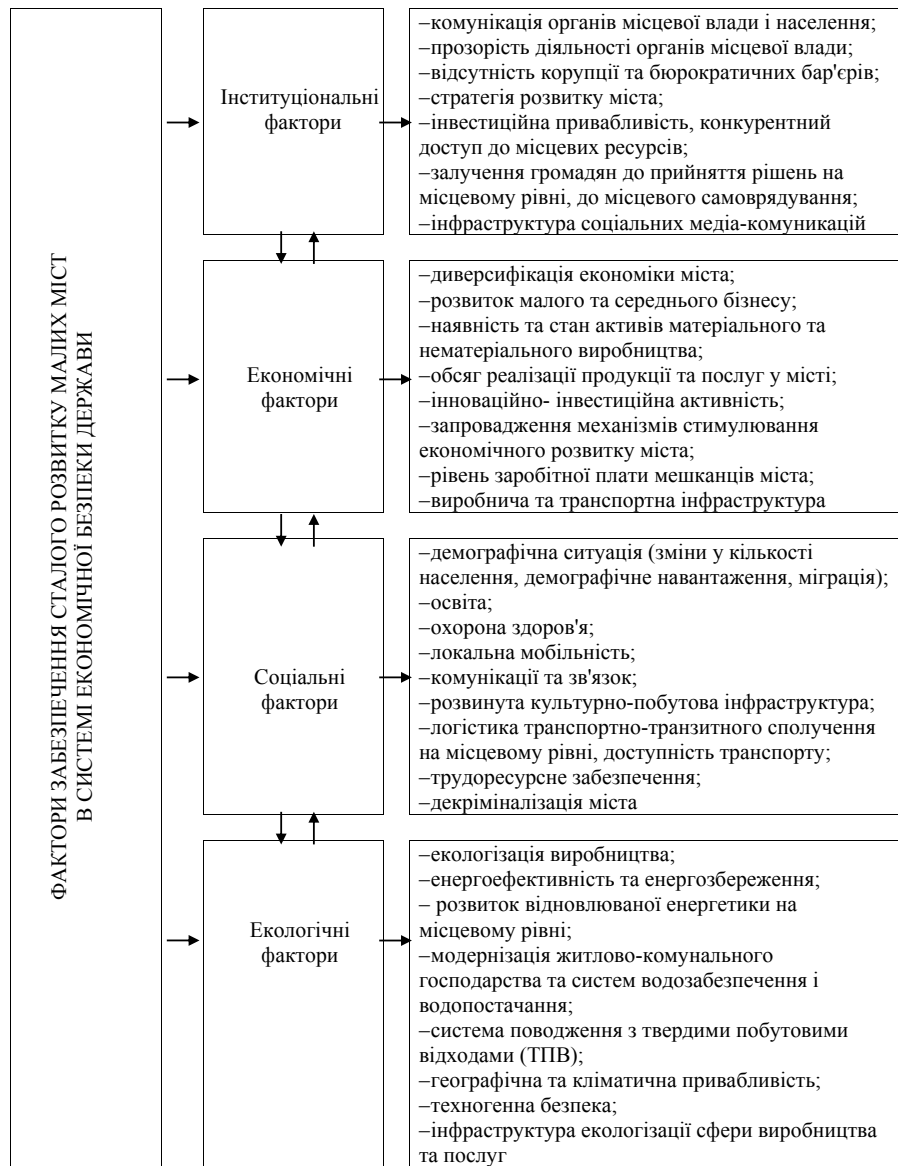

Рис. 1. Фактори забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави

Джерело: розроблено автором

вих бюджетів, бюджетних трансфертів та субсидій, а також за рахунок зовнішнього фінансування: грантів, іноземних кредитів, технічної допомоги тощо).

Серед позитивних наслідків децентралізації в Україні – зростання місцевих бюджетів: 2014 р. – 68,6 млрд. грн.; 2015 р. – 98,2 млрд. грн.; 2016 р. – 146,6 млрд. грн.; 2017 р. (перше півріччя) – 170,7 млрд. грн. [22]. За підсумками 2016 р. ресурси місцевих бюджетів 159 об'єднаних територіальних громад (ОТГ) (з урахуванням трансфертів із державного бюджету) зросли майже у сім разів порівняно з аналогічними показниками 2015 р., які становили 7,1 млрд. грн. Зростання власних доходів місцевих бюджетів спостерігалось й на рівні малих міст, зокрема: об'єднані територіальні громади (ОТГ) малих міст Бобринець та Мала Виска Кіровоградської області за 2016 р. перевиконали планові показники збільшення доходів загального фонду на 33% та на 39% відповідно [22]. За прогностичними оцінками, на кінець 2017 р. в Україні очікується створення 677 ОТГ.

Поряд зі зростанням місцевих бюджетів триває цільова державна підтримка щодо розвитку громад та розбудови інфраструктури (виробничої, соціальної, транспортної, комунікаційної тощо). Так, у 2016 р. на розбудову 1 383 інфраструктурних проектів, розташованих у 159 ОТГ, було виділено 7,3 млрд. грн. (у т. ч. 1,0 млрд. грн. – у вигляді державних субвенцій; 3,0 млрд. грн. – із Державного фонду регіонального розвитку; 3,3 млрд. грн. – у вигляді субвенції на соціально-економічний розвиток) [22]. Розвиток інфраструктурних об'єктів набуває пріоритетного значення для забезпечення сталого розвитку малих міст, ОТГ у системі економічної безпеки держави, оскільки саме об'єкти інфраструктури є тією матеріальною базою, яка забезпечує дієздатність економічних, соціальних, екологічних та інституційних факторів (рис. 2).

Як свідчать дані, наведені на рис. 2, серед інфраструктурних об'єктів, розміщених у ОТГ і на які спрямовувалися державні субсидії в 2016 р., переважали об'єкти та заходи у сфері освіти (26%), об'єкти дорожньо-транспортної інфраструктури

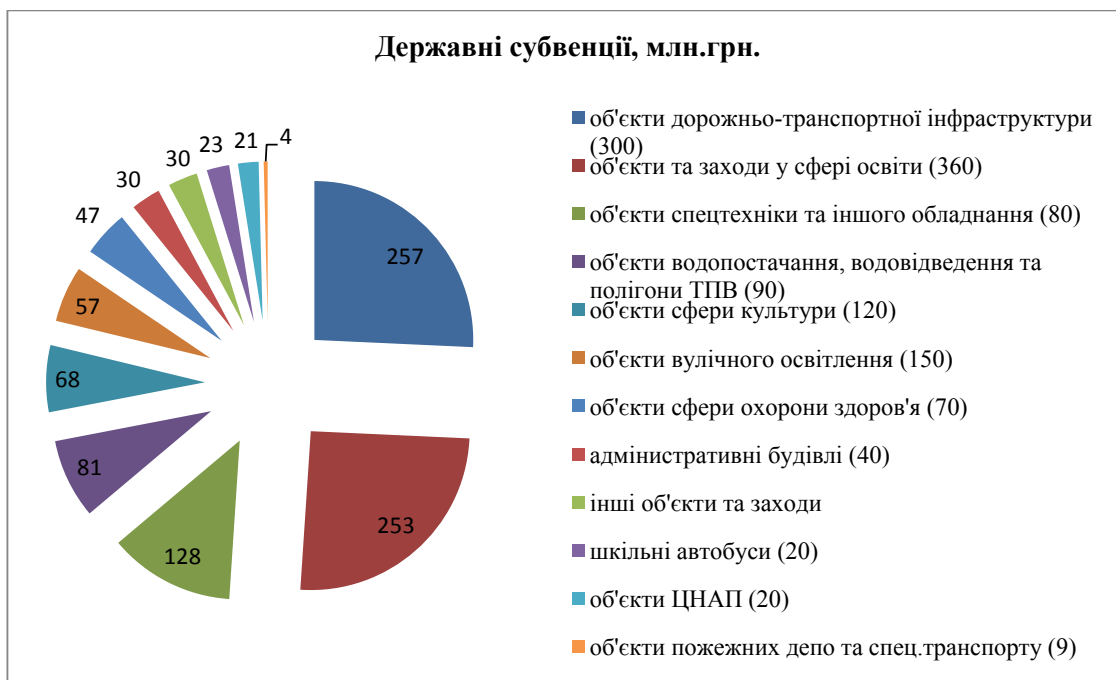

Рис. 2. Напрями використання державних субвенцій на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад (кількість проектів, млн. грн.), 2016 р.

Джерело: розроблено автором на основі [19]

(22%), об'єкти вуличного освітлення (11%), об'єкти сфери культури (9%), об'єкти водопостачання, водовідведення та полігони ТПВ (6,5 %) від загальної кількості інфраструктурних об'єктів ОТГ за 2016 р. Такі пріоритети зумовлені тим, що розвинена транспортна інфраструктура гарантує локальну доступність, економічний розвиток, сприяє залученню інвестицій. Розвиток соціальної сфери (школи, об'єкти охорони здоров'я), а також підтримка об'єктів сфери культури – невід'ємний складник людського розвитку, формування людського капіталу як основи будь-якого розвитку. У цілому дані рис. 2 свідчать про позитивні тенденції щодо переорієнтації місцевого розвитку на вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням людиноцентричної концепції сталого розвитку, що логічно залучає економічні, соціальні, екологічні та інституціональні фактори забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави.

Висновки. Сталий розвиток малих міст у системі економічної безпеки держави забезпечується системною дією факторів: інституціональних, економічних, соціальних, екологічних, що комплексно враховують усі аспекти стимулювання місцевого економічного розвитку та відповідають вимогам реалізації людиноцентричної концепції сталого розвитку.

Інституціональні фактори зосереджують увагу на створенні сприятливих умов для розвитку бізнесу, відродженні місцевої економічної ініціативи, дотриманні прав та свобод людини, розвитку місцевого самоврядування, боротьбі з корупцією та забезпеченні прозорості діяльності місцевих органів влади всіх рівнів.

Економічні фактори передбачають стимулювання розвитку місцевої економічної активності, мультивекторну спрямованість економіки малого міста, підвищення показників самозайнятості населення, скорочення рівня безробіття, збільшення доходів населення та соціальних показників розвитку.

Дія соціальних факторів спрямована на розвиток людського капіталу, поліпшення якості життя населення малих міст, їхню соціальну та просторову згуртованість, підвищення локальної мобільності, зменшення стратифікації населення за доходами та рівнем освіти, забезпечення соціального захисту вразливих верств населення. Соціальні фактори передбачають відтворення здорового трудових ресурсного потенціалу малого міста в майбутньому, що гарантує як соціально-економічний розвиток малого міста, так і країни у цілому.

Екологічні фактори щодо забезпечення сталого розвитку малих міст передбачають екологізацію виробництва, раціональне поводження з твердими побутовими відходами, енергоефективність та розвиток відновлюваної енергетики, модернізацію систем водопостачання та водозабезпечення.

Комплексна дія всіх інституціональних, економічних, соціальних та екологічних факторів забезпечує сталий розвиток малих міст у системі економічної безпеки держави та відповідає вимогам людиноцентричної концепції сталого розвитку, що на всіх рівнях національного господарства надає пріоритет людині та безпеці її життєдіяльності.

На фактори забезпечення сталого розвитку малих міст впливають ендегенні та екзогенні чинники. Серед ендегенних чинників особливу роль відіграють процеси фінансової децентралізації, розбудова об'єктів інфраструктури, а саме: об'єктів та заходів у сфері освіти, об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, об'єктів вуличного освітлення, об'єктів сфери культури, об'єктів водопостачання, водовідведення, модернізації полігонів ТПВ, налагодження переробки ТПВ

Отже, для стабілізації соціально-економічної ситуації на рівні малих міст України необхідно продовжити процеси децентралізації, забезпечити комплексне задіяння інституційних, економічних, соціальних та екологічних факторів забезпечення сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави.

Література:

1. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» № 5/2015 від 12 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
2. Burton E. Achieving Sustainable Urban Form / E. Burton, M. Jenks, K. Williams. – Routledge: Routledge press, 2013. – 398 p.
3. Jenks M. World Cities and Urban Form: Fragmented, Polycentric, Sustainable? / M. Jenks, P. Takkanon, D. Kozak. – Routledge: Routledge press, 2013. – 384 p.
4. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : [монографія] / З.В. Герасимчук. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 528 с.
5. Екологізація енергетики у забезпеченні сталого розвитку держави / Є.В. Хлобистов, І.І. Гусева, І.В. Сегеда ; за наук. ред. Є.В. Хлобистова ; НТУУ «КПІ», ІТГП НАНУ, УЕН. – Київ – Бельско-Бяла, 2015. – 276 с.
6. Собкевич О.В. Проблеми реального сектору економіки України у контексті економічної безпеки держави / О.В. Собкевич // Вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. Серія «Глобальні та національні проблеми економіки». – 2017. – Вип. 15. – С. 136–141.
7. Коваль О.П. Соціальна безпека: сутність та вимір. : наук. доп. / О.П. Коваль. – К. : НІСД, 2016. – 34 с.
8. Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз : [монографія] / Л.С. Шевченко, О.А. Гриценко, Т.М. Камінська [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – 448 с.
9. Юрків Н.Я. Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення : [монографія] / Н.Я. Юрків. – Львів : ПАІС, 2012. – 400 с.
10. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку : [практичний посібник] / О. Берданова, В. Вакуленко. – К. : Софія-А, 2012. – 88 с.
11. Бойко-Бойчук О.В. Світові тенденції розвитку міст: міжнародний досвід / О.В. Бойко-Бойчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-2>.
12. Statistics on European cities [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_European_cities.
13. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2017 року. – Київ : Державна служба статистики, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
14. The Role of Small and Medium-Sized Towns (SMESTO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ESPON2006Projects/StudiesScientificSupportProjects/SmallMediumCities/fr-1.4.1_revised-full.pdf.
15. QUALIST – European Small Town Integration [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.qualist.eu>.
16. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kr.ukrstat.gov.ua/>.
17. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Черкаській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ck.ukrstat.gov.ua/>.
18. Інформаційно-аналітичні матеріали з питань підготовки до 2016-2017 навчального року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/content/Новини/2016/0:8/17/konf20162.doc>.
19. Енергоефективність в муніципальному секторі. Асоціація міст України. – К. : ВІ ЕН ЕЙ, 2015. – 184 с.
20. Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kr-admin.gov.ua/DPI/Ua/2016/s08_rish04dod01.pdf.
21. Екологічний паспорт Кіровоградської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ekolog.kr-admin.gov.ua/files/ecopassport.pdf>.
22. Екологічний паспорт Черкаської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eco.ck.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=603&Itemid=170.
23. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад за 2016 рік. Фінансово-аналітичні матеріали [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Monitoring_OTG.pdf.

Жукова Н.В. Факторы обеспечения устойчивого развития малых городов в системе экономической безопасности государства

Аннотация. В статье определены факторы, которые влияют на обеспечение устойчивого развития малых городов в системе экономической безопасности государства, исследованы их суть, содержание и иерархия в процессе реализации человекоцентричной концепции устойчивого развития. Исследована роль социальных, экономических, экологических и институциональных факторов в обеспечении устойчивого развития малых городов. На основе комплексного подхода рассмотрены угрозы, которые негативно влияют на экономическую безопасность малых городов. Исследованы приоритеты государственной поддержки финансирования развития объединенных территориальных громад (ОТГ), определена их связь с действием факторов обеспечения устойчивого развития малых городов в системе экономической безопасности государства и реализацией человекоцентричной концепции устойчивого развития.

Ключевые слова: социальные, экономические, экологические, институциональные факторы, человекоцентрическая концепция устойчивого развития, малые города, экономическая безопасность, угрозы, объединенные территориальные громады, инфраструктура, децентрализация.

Zhukova N.V. Factors of small towns sustainable development ensuring within the system of state economic security

Summary. In this article, factors, which impact small towns' sustainable development ensuring within the system of state economic security, are defined; their core, contents, and hierarchy in the process of sustainable development human-centric concept realization are investigated. The role of institutional, economic, social, and ecological factors in small towns' sustainable development ensuring is studied. Based on complex approach, the threats to be of a negative effect on the economic security of small towns are considered. The priorities of state support for united territorial communities' development financing are researched, their link to the factors effectiveness of small towns' sustainable development ensuring within the system of state economic security and sustainable development human-centric concept realization is determined.

Keywords: institutional, economic, social, ecological factors; human-centric concept of sustainable development; small towns; economic security; threats; united territorial communities; infrastructure; decentralization.